

CJELOVITOST EUHARISTIJSKOG ŠTOVANJA

Dr Jordan KUNIČIĆ

Ušao sam u jednu katoličku crkvu. Jedva sam otkrio gdje se nalazi svetohranište s Presvetim, a po mjestu i veličini, kao i po prostoru, naglasak je postavljen na prazan oltar. Govore mi da se euharistijsko štovanje svelo jedino, ili gotovo jedino, na misu. Adoracije nema, a razumije se, još manje se može govoriti o procesijama. Tijelovo se ne slavi ništa više nego svaka nedjelja itd.

Došla mi je na pamet ona opće priznata istina izražena u rečenici: »Lex credendi — lex orandi«. Ako tražimo dogmatsku pozadinu za stanje u toj crkvi, mogli bismo jednostavno uzeti crkvenu nauku izraženu npr. na Tridentskom saboru (Denz, 1651—1661). Tu bismo (osobito u br. 1656) lako uočili da takva praksa ide donekle za osuđenom naukom vlastitom protestantima.

Neugodno bi bilo disputirati na tom terenu. Radije mi upada u oči *Uputa o štovanju euharistijskog misterija* od 25. V 1967. Tu, u br. 5 g, nalazim ove riječi: »Euharistijski misterij treba uvijek promatrati u s v e m n j e g o v u o p s e g u kako u samoj celebraciji mise tako i u štovanju svetih prilika koje se čuvaju poslije mise da bi se milost žrtve šire primijenila«.

Euharistijski misterij u sebi jedan je i jedinstven, jer uvijek se radi o jednom Prinosiocu, jednoj žrtvi, jedinstvenoj vrijednosti. Ali u tom misteriju ima više aspekata. Tu se najprije ostvaruje Prisutnost, i to sakramentalnim obredom sv. mise. A čini se to na spomen posljednje večere i prikazivanja žrtve na križu, dakle žrtvovanja. Međutim, u tom misteriju ima više modaliteta, uzgrednih razlika. Netom se dogodi da se jedan od spomenutih elemenata prejako naglasi na štetu drugih i cjelovitosti, ili se ono što je uzgredno postavi na mjesto onoga što je bitno, krije se cjelovitost misterija i njegova štovanja te se više ili manje zastranjuje s puta objektivne istine.

Razne pretjeranosti

Razumljivo, tko zanijeće Prisutnost, logično nijeće i osnovanost euharistijskog štovanja. Isto tako, za njega ni svetohranište u crkvi nema *raison d'être*. Takvih je zabluda bilo, a ima ih i danas izvan katoličke Crkve. Spomenuta *Uputa* na više mjesta jasno naglašava ne samo vjeru

u Prisutnost nego i potrebu štovanja euharistije *i izvan mise* (br. 1; 58, itd.). Svetohranište mora biti na zaista istaknutom, veoma časnom i ukrašenom mjestu (br. 52; 54). Pavao VI u *Ispovijedi vjere*, izgovorenoj 30. VI ove, 1968., godine govori da je svetohranište »srce naših hramova«.

Pretjeranost se može vidjeti i u tome da se o euharistijskom misteriju govori gotovo isključivo kao o obnavljanju posljednje večere. Bez sumnje da je žrtvovanje na posljednjoj večeri i ono na križu kao i u misi u biti jedno, ali ima dosta razlika. Žrtvovani Krist na posljednjoj večeri bio je u uvjetima smrtnosti, a krvno je žrtvovanje imalo doći istom kasnije. Posljednja večera ne fundira spomen muke Kristove, jer se ona odigrala kasnije (III P, 73. 5 ad 3). Na posljednjoj večeri, kao i na križu, žrtvu je osobno prinio Krist. U misi se prinosi žrtva posredstvom svećenika; Krist je u uvjetima besmrtnosti i netrpnosti, a čini se spomen na smrt na križu te nam se primjenjuju stečene Kristove zasluge. — Kad bi netko inzistirao na euharistijskom misteriju, odnosno na žrtvovanju, isključivo ili gotovo isključivo kao na obnavljanju posljednje večere, još više, kao na komunitarnom blagovanju agape u svrhu učvršćivanja Božjeg naroda u zajednici i sl., cijepao bi jedinstvo Večere i križa te bi umanjivao razliku između nekrvnog žrtvovanja na posljednjoj večeri i nekrvnog obnavljanja krvnog žrtvovanja na križu. Dirnuo bi, razumije se, i u samu istinsku, zbiljsku i bivstvenu Prisutnost, a euharistijski misterij lako bi se sveo na neki suhi simbol. Vidi *Denz*, 1751 sl., kao i antimodernističku *Zakletvu*.

Ako netko zaniječe da se u misi ostvaruje zbiljsko i pravo, iako nekrvno, žrtvovanje, lako će misu tretirati kao prosti spomen-čin, kao vanjski obred bez žrtvenog sadržaja, ili će i misni obred proglasiti besmislenim (*Denz*, 1751; 1757). Taj će lako i formuli konsekracije dati isključivo ili gotovo isključivo narativni, historijski, a ne i efektivni karakter (jer »verba efficiunt quod significant«). Žrtvovanjem, koliko su njegove riječi pretvorbene, ostvaruje se Prisutnost. Te riječi, dakle, nemaju i ne smiju imati jednak naglasak kao i druge popratne riječi u Kanonu mise.

Žrtvovanje ili Prisutnost

Ne radi se o tom da se ta dva aspekta jednog euharistijskog misterija odijele, radi se o tome da se i između njih čuva neka objektivna ravnoteža prema ljestvici božanskih vrednota.

Očito je da su minula vremena davala naglasak Prisutnosti, jer ona ostaje i poslije misnog obreda, a oltar je primao svoj više funkcionalni karakter, tj. postajao je centar dok je trajalo žrtvovanje. Svetohranište je općenito predstavljalo gravitacijsku točku u našim crkvama i po samom svom položaju ili smještaju.

U pokoncilsko vrijeme kao da se naglasak premješta. Govori se prije svega o euharistijskom slavlju, o zajedničkom blagovanju, o euharistijskoj gozbi, večeri itd. Ističe se ono historijsko, vidljivo, fenomensko. I tome se ne smije prigovoriti, jer možda to odgovara više današnjem pozitivno (pozitivistički?) orijentiranom mentalitetu. Ali to ne znači

da neće i ubuduće Prisutnost ostati kao aksiološki najviša vrednota, dok će misa ili obred žrtvovanja imati samo svoje genetičko i funkcionalno prvenstvo.

Je li istina da su historijske prilike uvjetovale naglasak na Prisutnost? Bez sumnje da historijske prilike uvijek nekako odražavaju dominantna idejna strujanja svoga vremena. Mi ističemo kako je u prošlosti bio pretjerano naglašavan pojedinac (individualizam) i kako se pretjerano vodila briga oko esencijâ (esencijalizam), a našem će vremenu pripisivati kao vlastitost da se pretjerano naglašuje skupnost ili društvo, te da se jedino ili poglavito brinemo oko onoga što je egzistencijalno ili prolazno. Istina je danas, kao što je bila i jučer, te će ostati i do kraja svijeta — da misni obred ne bi imao smisla kada se žrtvovanjem ne bi ostvarila Prisutnost. To je suvišno i isticati. Važno je, ipak da se ne dođe u proturječje s tim prvenstvom u načinu euharistijskog štovanja, npr. da se očitovanje vjere u Prisutnost posve ili gotovo posve potpisne ukidajući euharistijsko štovanje izvan mise.

Analogno gornjem upitu ističem još jedan. Imâ ih koji na laku ruku tvrde da je ustanovljenje blagdana Tijelova uvjetovano prije svega i nadasve pojavom hereza u pitanju Prisutnosti. Čini se da je to pretjerano ako se izrazi u tako ekstremnoj formi. Sekte prvih vjekova nijesu direktno napadale dogmu Prisutnosti. U 9. vijeku razna kriva mišljenja nijesu prešla u formalne hereze. U 11. vijeku Berengarij pretjerano naglašava simbolizam na štetu zbiljske Prisutnosti, ali on je opozvao svoje naučavanje te je priznao da se kruh i vino bivstveno pretvaraju u tijelo i krv Kristovu (Denz, 700). Sabor u Lateranu osuđuje razne hereze (god. 1215.), kako je očito iz njegovih akata (Denz, 802), a prave hereze počinju kasnije. — Uostalom, jasno je iz bule Urbana IV god. 1264. koji su razlozi potakli na ustanovljenje Tijelova. Idejni začetak blagdana očitovan je 1208. O tome nam govore povjesničari, a za nas je ovdje važno naglasiti da je blagdan Tijelova ustanovljen prije svega da se euharistiji iskaže cjelovito, javno, zajedničko štovanje, koje je nemoguće dolično izraziti u Velikom tjednu. Iz povijesnih je dokumenata jasno da je taj blagdan imao poslužiti kao prigoda da se ispunje praznine u nehajnom štovanju euharistije. — Konačno, danas hereze ne uvjetuju direktan zahvat crkvenog učiteljstva, a ipak se u spomenutoj *Uputi* (br. 59) vjernici pozivaju na čašćenje euharistije na Tijelovo pomoću procesija. U današnjem pluralističkom društvu u mnogim slučajevima te procesije nijesu shodne, ali istina ostaje ista, a pojedine se okolnosti imaju uzeti kao mjerilo postupanja samo ondje gdje su doista takve.

Žrtvovanje i Prisutnost se razlikuju

Izraz »žrtvovanje« uzimam za prinos žrtve, dakle misni obred, dok izraz »Prisutnost« uzimam, kako je jasno, za trajno prisutnu zbiljnost Kristove prisutnosti pod prilikama kruha i vina i poslije mise. A kada govorim »razlikuju«, ne govorim da se separiraju, još manje suprotstavljaju, jer euharistijski misterij je na božanski način jedan i jedinstven. To je sinteza božanske zazbiljnosti među ljudima.

Tih razlika ima više. Misni obred prolazi, Prisutnost ostaje; žrtvovanje traže obje prilike, Prisutnost se realizira i samo pod jednom prilikom; žrtvovanje smjera prije svega na štovanje Boga, Prisutnost je uvijek tu za naše posvećenje; žrtvovanje ima ulogu i u vidu primjene zasluga i u vidu davanja zadovoljštine za grijehe, Prisutnost ostvarena za pojedinca u blagovanju ili pričesti postaje prije svega izvorom za primjenu zasluga; žrtvovanje, koliko rezultira iz samog misnog čina, koristi i onomu koji obavlja obred i drugima, Prisutnost prisvojena u pričesti koristi primaocu.

Drugi vatikanski sabor razlikuje i euharistiju kao sakrament i kao žrtvovanje i kao večeru. Napominje i euharistijsko slavlje, a potiče na euharistijsko štovanje. Pridijeva nazive »izvor« ili »vrhunac« ili »stožer« ili »centar« sada Prisutnosti sada opet žrtvovanju, ali nedvosmisleno tvrdi da *euharistija postaje misterij »conversione«, tj. pretvorbom (EM, br. 38). Spomenuta Uputa preuzima riječi Pavla VI i govori isto, naime, da se žrtvovanje ostvaruje kada Gospodin počinje sakramentalno biti prisutan pod prilikama kruha i vina (br. 3b).*

Budno oko teologa pazit će na navedenu razliku. No teolog neće nikada te vrednote odvajati. Niti će porušiti ravnotežu naglašujući jedno na štetu drugoga, odnosno na štetu cjelovitog prikazivanja i štovanja euharistijskog misterija. Prisutnost je bitno, formalno i teološki na prvom mjestu, žrtvovanje je uvjet Prisutnosti te ide za tim da se ta Prisutnost nekako u pričesti »prisvoji«. Zato će i štovanje euharistije biti najautentičnije unutar sv. mise, ali bi bio izvan puta istine tko bi zanjekao osnovnost i potrebu štovanja euharistije i poslije i prije sv. mise.

Koliko je Crkvi stalo da se žrtvovanje i Prisutnost ujedine u i u štovanju vidi se najbolje iz njezinih uputa o štovanju euharistije. Izlaganje presvete euharistije vodi srca vjernikâ da spoznaju čudesnu Kristovu prisutnost. U takvim izlaganjima treba pokazati kako je štovanje euharistije povezano s misom. Zbog toga kod dužeg trajanja neka se izlaganje obavi na kraju mise (br. 60). Općenito se može reći da se i ono kraće izlaganje (*Uputa*, br. 60), dakako, obavljeno kako *Uputa* traži, ne smije smatrati ni kao prosti dodatak misi ni kao obred posve samostalne naravi, iako je to nešto drugo nego misa. Zato piše jedan poznati liturgist da je to izlaganje prikladnije poslije mise, ali ako se obavlja prije mise a poslije krunice ili kateheze, neka bude između tih čina jedan razmak (u *Perfice munus*, 1968, str. 182). Sve je to razumljivo.

Kako je spomenuto gore, sve ovo ne znači da se žrtvovanje i Prisutnost smiju separirati kao dva neovisna elementa. Ne, oni zajedno predstavljaju euharistijski misterij. Jedan je Krist koji u misi obavlja prinos samog sebe kao žrtvu, a on je onaj koji ostaje među nama kao Prisutnost. Prisutnost dolazi u misi, misa je pak usmjerena prema Prisutnosti, koja će postati životom vjernika preko pričesti (*Uputa*, br. 3e). Klanjanje pak Kristu poslije mise jest ono poklonstveno štovanje koje »dugujemo pravom Bogu (ist. mj., 3f).

Isto tako ne smiju se separirati ona tri bitna značenja euharistije: spomen-čin smrti i uskrsnuća Kristova, milost u duši, zalog buduće slave. Nepravilno bi bilo naglašavati jedan od ovih značenja tako da drugi

dođu posve u pozadinu. I među njima treba naći neki red. Tako je očito da ni jedno od ovih značenja ne bi imalo smisla kada se u euharistiji ne bi ostvarivala zbiljska Prisutnost. Euharistija je središte i vrhunac ostalih sakramenata prije svega stoga što ostvaruje prisutnost Krista, autora spasenja, kako se govori u dekretu o misijama (M, br. 9). Tako je i sv. Toma rekao da je euharistija spomen muke Kristove prije svega koliko sadrži Krista koji je žrtvovan krvno na križu (III P, 73,5 ad 2).

a) *Spomen muke Kristove*.— Blagovanjem tijela i krvi Gospodnje Božji narod duhovno postaje dionikom Kristove žrtve i po vjeri i ljubavi. Obnavlja se novi savez jednom učinjen u Kristovoj krvi (*Uputa*, br. 3a).

Krivo bi bilo naglašavati samo spomen-čin muke Kristove kao dozivanje u pamet nečega što je bilo. Ne radi se samo o nekom spominjanju davno minolog događaja, ne, u misi se ostvaruje istinski i pravi prinos žrtve, žrtvovanje, kako naučava Tridentski sabor (Denz, 1751; 1753). Treba dakle naći elemente svojstvene prinosu žrtve, isključujući krvni element. Kad bi netko inzistirao samo na »spomenu« ili spomen-činu, lako bi se mogao zaustaviti na simboli. Reći da se u misi samo »predočuje« ili »prikazuje« žrtvovanje na križu, to kao da poistovjećuje misu sa žrtvama i figurama Starog zavjeta. Treba dakle uvijek imati pred očima onaj specifični element koji misu čini »verum et proprium sacrificium« (Denz, 1751). Uzimajući u obzir samo figurativno značenje, govori sv. Toma, možemo reći da se Krist žrtvovao i u figurama Starog zavjeta (III, 83, 1). Koji je specifični element u misi kao prinosu žrtve Novog zavjeta?

Vlastito je novozavjetnom žrtvovanju to da se u njemu, tj. u misi, *Krist žrtvuje na nekrvan način*. Posredstvom svećenika Krist postaje prisutan i obnavlja prinos ljubavi i poslušnosti Ocu (o tom sam pisao u reviji *Sapienza*, 1960, sv. 2 i 4). Nelogično bi bilo tražiti u ovom žrtvovanju karakteristike krvnih žrtava Starog zavjeta. Isto tako, suvišno je tražiti neku vanjsku, vidljivu promjenu u prinesenim darovima kruha i vina. Što ne vidi oko, prihvaća razum prosvijetljen vjeron.

Neki zastupaju mišljenje da je Pijo XII htio riješiti ono vjekovno raspravljanje teologa o tome u čemu se ima naći najdublji razlog, najviši nazivnik na koji se svodi konstituiranje mise kao žrtvovanja ili prinosa žrtve. Ne mislim da je Pijo XII intervenirao u to pitanje, jer to je pitanje neke vrsti teološke metafizike, ali je značajno da on u enciklici *Mediator Dei* govori kako je misa pravo i zbiljsko žrtvovanje jer vrhovni svećenik »radi ono isto što je učinio već na križu, prikazujući sama sebe kao žrtvu«. Kasnije isti papa govori kako se odijeljenim prilikama kruha i vina označuje ili prikazuje Kristova smrt. To je, bez sumnje, vrlo zoran način prikazivanja smrti Kristove, ali nije lako reći da je u toj vanjskoj pojavi, koja se samo vjeruje a ne vidi, najdublji razlog zbog kojega misu nazivamo »verum et proprium sacrificium«.

Simbolika mise davno je naglašavana. U svećeniku se, npr., gledao Krist. U nekim obredima nazire se izdajstvo Jude, obred posljednje večere, dozivanje u pamet pojedinosti muke na Golgoti itd. Ima teoloških pisaca koji to predočavanje forsiraju tako te tvrde kako se u misi *prikazuje* čitav Kristov život od začeća i rođenja pa do uskrsnuća i uza-

šašća, još više: do drugog dolaska na svršetku svijeta, na mističan ali zbiljski način. Govore da se to ostvaruje i u drugim sakramentima kada se služe, pa i u sakramentalima i u čitavoj liturgiji (kod F. Diekamp: *Theol. dogm. man.*, 1946, sv. IV, str. 245).

Bez sumnje, pravilno je govoriti o »pashalnoj gozbi«, o misi kao spomen-činu smrti i uskrsnuća Kristova, jer se poslije smrti doista odigralo i uskrsnuće. To uskrsnuće sadrži jamstvo za postizavanje plodova otkupljenja. Kristovo je uskrsnuće nekako tvorni i egzemplarni uzrok našeg uskrsnuća (sv. Toma: III, 56,1). Međutim, Krist je mogao ostvariti naše otkupljenje i bez smrti i uskrsnuća. Pita se: *kako* je misa spomen-čin Kristova uskrsnuća? Koji je taj elemenat u misi koji daje razlog uskrsnuća?

Neki odgovaraju da nam ljubav Kristova tumači i Kristovo uskrsnuće. Ljubav nije mogla ostati zadovoljena Kristovom sudbinom u grobu i raspadanju. Krist je snagom ljubavi morao uskrsnuti. Dakle, Kristovo je uskrsnuće sadržano u Kristovoj smrti snagom ljubavi.

Ako igdje ili ikada, ovdje bi svakako bilo potrebno da se označi kojim elementom ta ljubav uključuje uskrsnuće. Govori li se o ljubavi u psihološkom, etičkom ili nekako transcendentnom značenju? Da li je bilo *nužno* da Krist uskrsne?

Teolog se čuva alijenacije pojmova. Sigurno je da Sv. pismo govori o uskrsnuću Kristovu kao nagradi (Rim 14,9) i kao ostvarenju vječne Božje namisli (Mk 8,31; Dj 17,3). I ovoj činjenici možemo naći mnogo shodnih razloga, kako se vidi kod sv. Tome (III, 53,1). Kristovo je uskrsnuće kao neki početak ubiranja božanskih plodova muke Kristove. Ono je naše promaknuće u svijet viših vrednota. Poziv na ljubav daje neki psihološki razlog. Oni razlozi sv. Tome više su neke shodnosti, a teolog želi teološki strogu argumentaciju. Gdje ćemo je naći? Moramo zaći u svijet razumskog obrazloženja.

Ljudska duša bez tijela ostaje nepotpuna. Duši po naravi pripada tijelo. Zašto bi Bog lišio dušu njezina supočela? Na temelju toga sv. Toma tvrdi da za uskrsnuće tijela postoji »evidens ratio«, tj. može se dokazati strogim umnim dokazivanjem (vidi o tome raspravu u DTH, Piacenza, 1962, str. 96 sl.). Trebalo je dakle da i Krist uskrsne, jer niti je tijelo bez duše potpuno niti duša bez tijela. Krist je uzeo potpunu ljudsku narav, prema tome, zbog te unutarne, strukturne usmjerenosti ili međuovisnosti duše i tijela *trebalo je* da i Kristovo tijelo bude uvijek združeno s dušom. Istina, za vrijeme smrti u grobu tijelo je bilo odijeljeno od duše, ali to je radi našega otkupljenja (vidi sv. Tomu u III Sent, d. 21, q. 2, art. 1).

Koliko je Kristovo uskrsnuće uključeno u Kristovoj mucii i smrti, toliko možemo reći da je i u misi kao spomen-činu muke Kristove uključeno i uskrsnuće Kristovo. Ne zaboravimo da na vrhuncu teološke spekulacije treba reći da nije bilo potrebno niti da Krist podnese smrt niti da uskrsne. Otkupljenje se moglo odigrati i na drugi način.

Na osobit način treba paziti da ne bismo misu prikazivali kao spomen-čin posljednje večere tako kao da je ta večera nešto apsolutno za sebe. Liberalni protestanti i modernisti prikazuju tu Večeru tako kao da se u njoj iscrpljuje euharistijski misterij. Osim što bismo time dir-

nuli istinu o Prisutnosti kao i istinu o »verum et proprium sacrificium«. narušili bismo i cjelovitost euharistijskog štovanja. Misa je u biti isto žrtvovanje s žrtvom posljednje večere, ali se od nje u mnogim aspektima i razlikuje, kako je rečeno gore, jer Večera je gledala u ono što ima doći.

b) *Duša se napunja milosti.* — Ako sakupimo nauku Drugog vaticanskog sabora o tom pitanju, možemo reći da blagovanje upriličuje Kristu i združuje s Kristom (M, br. 38); inkorporira u mistično Kristovo tijelo (P, br. 5); ono je korijen i središte kršćanskog života (P, br. 6); ujedinjuje i kršćane međusobno (E, br. 7); predstavlja i označuje jedinstvo Božjega naroda (P, br. 6; E, br. 16); to je kao uskrsna gozba (L, br. 47).

Može li se naći poredak između ovih blagodati? Svedimo euharistijski misterij na glavne elemente: žrtvovanje, prisutnost, blagovanje, ujedinjuje s Kristom i Božjim narodom, razni plodovi za onoga koji blaguje i za druge. Očito je da svi ovi plodovi dolaze genetički od mise, ali Prisutnost daje vrijednost svim ovim elementima. Isto tako je očito da svi plodovi koji se prelijevaju na zajednicu, na Božji narod, pretpostavljaju da je pojedinac prije pravilno obavio inkorporaciju u Krista jer bez toga ni ujedinjenje s ostalim vjernicima ne bi imalo prave podloge.

Možda se pogđjgdje toliko inzistira na skupnim plodovima ili elementima koji se tiču zajednice Božjega naroda da se ne vidi kako se spašava ono temeljno načelo naravnog i nadnaravnog reda da Bog u čovjeku redovito ništa ne čini bez čovjeka. Nadnaravne blagodati ne dolaze na čovjeka bez njegove suradnje. I u nadnaravnom pogledu treba reći da je čovjek kao osoba *počelo, subjekt i cilj* svih poteza Providonosi (GetS, br. 25). Ono što je muka Kristova proizvela u svijetu, to misa i blagovanje proizvode u vjerniku. Što je dublje sjedinjenje pojedinca s Kristom, to je dublje sjedinjenje pojedinca s Božjim narodom. Komunitarnost pretpostavlja osobnost pojedinčevu. Koja li razlika! Iskonski grijeh štetio je i pojedincu, i to bez inicijative svakog pojedinca, a plodovi muke Kristove ne mogu koristiti pojedincu, dosljedno ni zajednici, ako pojedinac ne postane osobno dionikom tih plodova. I ontički i teološki, pojedinac uživa prvenstvo. Moglo bi se reći da pojedinac može primiti neke plodove euharistijskog misterija bez komunitarne dimenzije, ali zajednica ne prima ništa bez punine pojedinčeve.

Evo jedan način kako se pretjerano naglašuje što je komunitarno: bilo bi to kad bi netko zastupao mišljenje da svećenik obavlja obred žrtvovanja u misi zastupajući Božji narod. Ne, on obavlja taj obred *osobno zamjenjujući Kristovu osobu*. Stoga je neispravno misliti, u pretjeranom komunitarističkom duhu, da je svaka misa kao neka »koncelebracija« s Božjim narodom, dosljedno: da su privatne mise bez oslonca (Denz, 3850). I blagovanje na misi jest apsolutno nužno samo za svećenika, vjernicima pak samo »*nixe commendatur*« (Denz, 3854).

c) *Zalog buduće slave.* — Ova je uloga euharistijske gozbe također usko povezana s ostalim ulogama. U euharistiji se susrećemo s poputbi-
nom kao ulaznom vizom u vječnost; euharistija je zalog vječnog života, najveće milosti; u njoj se predskazuje i zajedničko uskrsnuće; ona se

projicira u puninu svih vremena. Iako prva milost dolazi u čovjeka krštenjem, odnosno ispovjedu, euharistija daje Autora milosti, kao onoga s kojim se duša sjedinjuje.

Suvišno je i spominjati da ni ova euharistijska dimenzija ne bi imala oslonu da se u njoj najprije ne ostvaruje prisutnost. I kada Crkva govori da je euharistijska žrtva izvor i vrhunac svega bogoslužja Crkve i cjelokupnog kršćanskog života, uvijek se podrazumijeva da i sama euharistijska žrtva ima svoju vrijednost zbog Prisutnosti (*Uputa*, br. 3), jer euharistija je misterij upravo po pretvorbi, dakle zbog Prisutnosti, kako je rečeno gore.

Čovječji odgovor

Osim blagovanja tijela Kristova postoje razni načini latreutskog štovanja euharistije (Denz, 1643 sl.). To štovanje nije prvotno historijski uvjetovano, ono je ontički fundirano. Dapače, može se reći da nas je sam Krist poučio kako treba u duhu štovanja obavljati euharistijski misterij. Prije nego je na posljednjoj večeri ostvario Prisutnost, upravo je Ocu i zajedno s učenicima otpjevao psalme (Mt 26, 26—31).

Euharistija je dana za hranu — treba je zahvalno i s ljubavlju uzimati. Prisutnost je trajna, i ona od nas traži trajno štovanje. Načini štovanja označeni su u spomenutoj *Uputi*, br. 49 sl. Pavao VI održao je govor na dan Tijelova ove godine, 1968. Rekao je da ne treba iskoristiti taj blagdan da se Prisutni iznese na ulice, da zađe u vrevu poslovanja, da zaustavi promet te ljude pozove neka pomisle što doista znači: *On je sada i ovdje* prisutan. . . I potrebno je, rekao je Papa, da ljudi dadu sebi oduška pjesmama, molitvama, zazivima te posvjedoče vjeru u tu osnovnu vjersku istinu. Zato i prvo značenje te proslave mora biti da ona probuđi onu »intollerabile insensibilità«, nepodnosivu nehajnost pred euharistijskom činjenicom, nehajnost pred mogućnošću susreta s trajno prisutnim Kristom, nehajnost u nastojanju da se ta istina o Prisutnosti prenese na svakidašnji život. Nadodao je i drugu pouku, a ta je da euharistija služi kao znak i faktor mira, jer je ustanovljena iz ljubavi i u svrhu da širi ljubav. To je njena socijalna dimenzija. Jedinstvo gradi Crkvu.

Upravo ovo jedinstvo Crkve mora biti predmetom ozbiljnog razmatranja u naše dane. Bez čašćenja euharistije nema ni cjelovite vjere u euharistiju ni, razumije se, cjelovita štovanja. Štovanje je kao naš odgovor na dan Tijelova ove godine, 1968. Rekao je da treba iskoristiti dima, na ovoj prolaznoj zemlji. Da, Prisutnost je najdublji i najbitniji aspekt euharistijskog misterija, štoviše, ona i jest misterij po pretvorbi, dakle ostvarivanjem Prisutnosti.

Kako da se ocijeni stanje u crkvi o kojoj je bila riječ na početku članka? Nauka Crkve je jasna, pa mora biti jasna i odgovornom upravitelju te crkve. *Uputa o euharistijskom štovanju* tiskana je i na hrvatskom jeziku. Mora mu biti poznata kategorička tvrdnja Drugog vatikanskog

sabora da nijednom svećeniku nije dopušteno u liturgiji bilo što nadodati ili promijeniti (*Sacrosanctum Conc.*, br. 22 § 3). Vjerujem da se ne bi iskreno pozvao na svoju ljubav prema dušama, jer na svakom području vrijedi opomena Pavla VI da je najodličniji oblik ljubavi prema dušama u tome da iznosimo spasonosnu Kristovu nauku (enc. *Humanae vitae*, br. 29). Uostalom, ordinarij bi bio dužan u takvom slučaju intervenirati, jer u interesu je mira savjesti i jedinstva kršćanskog naroda da se na području dogme i morala svi pokoravaju učiteljstvu Crkve i da govore istim jezikom (enc. *Hum. vitae*, br. 28).

SUMMARIUM

Momentosa sane res agitur. Auctor articuli dogma Praesentiae dicit fundamentum cultus quoque eucharistici. Haec enim Praesentia valorem dat omnibus quae circa mysterium eucharisticum aguntur. Cur igitur tam magna ingratitude, cur vix visibilis cultus Praesentiae? Et tamen Ecclesia in Instructione diei 25. V 1967. doctrinam clare exponit. Varias tanguntur exaggerationes in proponendo mysterio eucharistico eo nempe ut in uno insistatur elemento in damnum aliorum, Nec Missa valorem obtineret nisi Praesentem redderet et fructus passionis fidelibus proponeret. Nec in cultu eucharistico ubique viget fervor. Quae causae? Plusquam alibi hic unitas desideratur, nam et est sacramentum unitatis. Ad doctrinam Ecclesiae scrutandam et in praxim deducendam variis rationibus invitatur auctor articuli. Semper tamen purus symbolismus superandus; semper Praesentia primum occupet locum.